

nalon, oda- meg visszafelé a Dunántúl néhány nevezetességében is gyönyörködte bennünket: József főherceg alcsúti parkjában és kastélya elképesztő Potemkin-homlokzatában, Sárvár komoly külső és Dorfmeister ékesítette belső falaiban, a fertőrákosi kőfejtő barlangüregében, hazafelé Fertőd málladozó fenségében és Sümeg Maulbertsch-freskóiban meg békaperspektívából a vár komorló romjaiban. Ezen a kiruccanásán ébredtem rá, ugyanazzal a fürkész lélekkel bóklászik a főúri düledékek és burjánzó tenyészet közt, mint levelek sorsokat összekötő hídjain, és képzelete ugyanazzal az erővel idézi meg beszédes tényekből, vallomásokból, utalásokból az irodalmi élet településtörténetét, mint nyomdát és énekmondót vendégül látó erősségből, hajdan vigasságoknak otthont adó palota látományából az alkotó művészet mozgalmait. Belia Györgynek emlékemben élő arcmása fölé ezért illik mintegy transzparensül Babits hitvallása: *„Nem kell hinni, hogy aki könyvekbe menekül, okvetlen az élet elől akar szökni. Sokszor inkább tágitani akarja életét, több életre szomjas, mint amennyit kora s végzete kiosztott.”*

Péterfy Gergely

SZARKOFÁG ÉS SZERELEM

Dreft őrnagy táborigépet az Ecséri piacon vettem potom ezeröttszáz forintért, amely egy 1912-es Continentalért szemérmetlenül alacsony árnak mondható. Húvós májusi vasárnap volt, a szél sivitva vágott végig a bódésorok között, meglengette a színházi jelmezzraktárból lopott világháborús katonaköpenyeket, a porcelánfejű babák halálszagú, fekete csipkefodrait, és nekem az a legyőzhetetlen gyanúm támadt – amelyet a kedvetlen, zárás előtti hangulat úgyszólván rossz előérzetté hangszerelt –, hogy az ócskás valójában meg akart szabadulni a géptől. Új szerzeményem egyébként minden gyanú fölött állt: fenéklemezén jól kivehető volt – az alsó-szászországi gyár jellegzetes tipográfiájával – a hétjegyű kódszám, a bakelittalpacska tövében pedig egy zöldre korrodált apró réztáblára lettem figyelmes, amelyen ez a gravírozott felirat állt: Dreft H. Magy. Kir. őrnagy, 1912. Csak a klaviatúra alatt összefilcesedett porból áradó megfoghatatlan illat – mely persze éppúgy jöhetett a hagyatéki ruhákat kínáló árusok hangárja felől – árulkodott arról, hogy Dreft őrnagy írógépe csaknem hatvan évet töltött Fehér-Belua Lujza levendulakötegekkel és kakukkfűves párnácskákkal illatosított ruhásszekrényében, s csak akkor érte friss levegő, mikor hajnaltájban Fehér-Belua Lujza kinyitotta a szekrény ajtaját, hogy boldogtalanságában átizzadt otthonkáját ropogós, friss hálóingre cserélje. De Dreft őrnagy szerelme álmában is üldözte, és az ezredszers is újraolvasott levelek szavai – mintha csak az öröklődés titkos trezorjaiban őrizte volna meg valami mélyebb, Fehér-Belua Lujzán messze túlnövő emlékezet – egyszerre megelevenedtek, és látta Dreft őrnagyot a hevenyészve felhúzott katonai sátorban, ahogy a petróleumlámpa csipős füstjétől kivörösödött szemmel az írógép fölé hajol, és tömpe, vaskos ujjai tétován lecsapnak egy-egy fájdalmasan őszinte szó kezdőbetűire.

Tudom – írta Dreft őrnagy (álmodta Fehér-Belua Lujza) –, tudom, egyetlen kedvesem, hogy mindennap a halál közvetlen közelében élek, s hogy az ellenséges támadás már nem késik soká. Hajnal van, és lent a völgyben a kakasok olyan jókedvvel ünneplik az új napot, mint a régi hétvégi kirándulásokon, amelyek egy falusi vendéglő – emlékszel, kedvesem, Dorogon, két éve? –, egy falusi vendéglő kerthelyiségében értek véget, és te édes vöröset ittál, én meg felszáraz kadart.

Itt Dreft őrnagy abbahagyta a levelet, és kinézett a sátor szűnyoghálóval bevont ablakán. Hajnalodott. A Heimdorf körüli hegyek, a Stillesweib, a Totentor, a Münchlob szürke sziklái, melyeken csak itt-ott csillant meg néhány hófolt, lassan kibontakoztak az éjszakából, és a kelő nap fényétől szürkéslilára árnyalt füstpamacsok szálltak fel abból az irányból, ahol a hírszerzői jelentések szerint az olasz csapatok tüzésége az elmúlt három nap során kiépítette hadállásait. Az olaszok mozgolódására vonatkozó adatokat – melyek részben felderítésből, részben kémjelentésekből származtak – Dreft őrnagynak kellett összesítenie, majd megfelelő szelektálás után – hogy a tényeknek nyilvánvalóan ellentmondó, zavarkeltésből terjesztett információk ne okozhassanak esetleg katasztrófát – a központba továbbítania. A legpontosabb adatokkal a C2 fedőnevű ügynök szolgált, aki valahonnan mélyen az olasz frontvonalak mögülről küldte tévedhetetlenül megbízható jelentéseit a saját maga kiépítette hálózaton keresztül. Nem lehetett pontosan tudni, hogy a C2 valójában micsoda: lelkes osztrák–magyar patrióta, netalán kettős vagy éppenséggel olasz ügynök, aki így eteti be, hogy egy döntő pillanatban lépre csalhassa őket; de ez Dreft őrnagyot nem különösebben érdekelte: számára egyedül az volt a fontos, hogy feletteseit elkápráztassa teljesítményével – közülük is leginkább menyasszonya apját, Fehér-Belua Eduárd vezérkari ezredest.

Dreft őrnagy számára Fehér-Belua Lujza nem hétköznapi szerelem volt, még csak nem is katonai karrierje záloga: örület volt, mennyország és pokol, fertő és megtisztulás, tavaszi szél és decemberi hóvihár – minden, ameddig egy Ludovikát végzett osztrák–magyar tiszt fantáziája felszárnalhat. A Múzeum-kertben ismerkedtek össze 1913. szeptember 16-án, egy hűvos vasárnap délelőtt. A szél sivitva vágott végig a kert fái között, meglengette a francia nevelőnők fodros szoknyáit, a tót cseléd lányok kopott kimenőruháit, a tisztek ropogó köpenyeit, elhozta a Magyar utcából a bérkocsisok kiáltásait és az ebédek előkészületeinek diszkrét zaját. A kozmosz ezen a napon titkos segítőtársul szegődött a fiatal hadnagy mellé – vagy ki tudja. Dreft hadnagy levendulaillatot érzett, és ahogy felemelte a fejét makulátlan csillogóra tisztított csizmája orráról, a padon – mely mögött a gesztenyefák árnyékában komor sziluettként egy római szarkofág sötétlett – egy húszévesnek tűnő lányt pillantott meg, aki ugyanebben a másodpercben fuggesztette rá savószinű és szúrós, mindazonáltal átható és ígöző tekintetét. Dreft őrnagy csak sokkal később jött rá – mikor a becsapódó gránátok robbanásait hallgatva felidézte magában azt a réges-régi vasárnap délelőttöt –, hogy Fehér-Belua Lujza pillantása pontosan olyan kataklizmát indított el benne, mint az a kivégzés, amelyet 1910 májusában nézett végig az aradi kaszárnyában. Az események – már amennyiben ez lehetséges – véletlenül estek egybe. Harmadéves ludovikásokként egy hadgyakorlaton vettek részt, és szállásuk ablakai éppen a vakolatlan téglafallal körülvett kivégzőudvarra néztek – akár véletlen volt ez, akár elöljárói megfontolás, hogy a simára borotvált tisztecské megérezzék végre a vérszagot. A negyedik emeleti ablakból nézve az eseményeket, nem tudta pontosan kivenni a katona arcát: később azt mesélték azok, akik közelebről látták, hogy zomók, fekete hajú fiú volt, enyhén bandzsa, és teljesen részeg. A puskacsövekből fehér füstpamacsok szálltak föl, majd né-

hány kis pukkanás hallatszott, és a katona úgy dőlt el, mint a zsák. Az érzést, amely néhány üres perc után elfogta, Dreft őrnagy mindig azzal a hasonlattal magyarázta magának, hogy *kő van a gyomrában*. Magányos óráiban mind plasztikusabban tudta elképzelni a követ: nyers malachitdarab volt, selejt egy kőfaragó műhelyéből. Négy évig, négy hónapig és tizenhét napig hordta a gyomrában a követ, amelyet Fehér-Belua Lujza pillantása teremtett: végül egy nyomjelző lövedék zúzta szét, amelyet Fehér-Belua Lujza álmódott.

Mire visszanezett, a lány már nem ült a padon, sőt mintha már a pad se lett volna ott, csak a római szarkofág, melyen stilizált hullámvonalak imitálták a tengert, ahová az ostiai kereskedő halálában visszakíváncozott.

Mikor másodszor találkoztak – Dreft hadnagy úgyszólván véletlenül csöppent az Anna-bálba –, a terem sarkában, melyet dézsában nevelt datolyapálmák varázsoltak ezeregyéjszakaivá, mindketten kölcsönös jelét adták szerelmüknek. Ekkor ismerte meg Fehér-Belua Eduárd vezérkari ezredest, akinek baziliszkusztékintetéből ugyanolyan kérlelhetetlen fény áradt, mint a lányáéból, azzal a nem elhanyagolható különbséggel, hogy a bal szeme nagyobb volt, mint a jobb, és szigorú bagolyszemöldöke időnként megrándult: egy zendülés alkalmával állították falhoz a román újoncok, és körbelövöldöztek, mint egy cirkuszi mutatványban.

Fehér-Belua Lujzát mindenki csúnyának tartotta, ő is önmagát. A legcsúnyább akkor volt, ha nevetett: a szája elé kellett kapnia a kezét, nehogy meglássák sárga lófogait. *Csak a szememben van valami különös – mondogatta magában mindig a tükör előtt –, valami megismételhetetlen.* Egyedül Dreft hadnagy volt az az ember, aki nem vette észre, milyen mély nyomokat hagyott a lányon az alkalmi szélhámosokat és hozományvadászokat leszámítva udvarló és öröm nélkül töltött négy év: a keserűség és a fájdalom milyen acélbakancsú hadseregei masíroztak át ezen az arcon. Az apja akkor került a vezérkarhoz, mikor a lány végzett az Angolkisasszonyoknál. Fehér-Belua Lujza a főváros emberrengetegében kénytelen volt beismerni, hogy a Rozsnyón kapott bókók – ez volt apjának korábbi állomáshelye – nem az ő megismételhetetlen személyének, hanem a nehézlovassági parancsnok lányának szóltak; Pesten már egy vezérkari ezredes lányának lenni is kevés volt. Csak a becsvágy maradt meg a számára, de az aztán ki is lúgozott minden egyebet: apja szűkagyúsága – úgy döntött ugyanis, hogy Dreft hadnagy csak akkor veheti feleségül a lányát, ha előbb bizonyítja katonai rátermettségét és hazaszeretetét – egyenesen kapóra jött a lánynak: minden energiáját a férfi becsvágyának felrúzelésére fordította. Ő könnyörögte ki az apjától, hogy völegénye a hírszerzéshez kerüljön: ez kecsegtetett ugyanis a legfényesebb karrierrel, egyszerűen mind a legelegánsabbnak is ez számított, legalábbis Fehér-Belua Lujza képzeletében.

Dreft hadnagy közepes termetű, szőke, kövérkés férfi volt, és rövidre nyírt bajuszt viselt, mely arcának némiképp bárgyú kifejezést adott. Nem volt különösebben intelligens, de szenvedélyesen vonzódott minden mechanikai újdonsághoz, s e szenvedélye révén bizonyos megbecsülést vívott ki magának. Késő éjszakákig üldögélt a fizikaszertárban, és áhitattal figyelte a lengő gomböket, szikrázó ebonitrudakat, fogaske-rék-áttételeket és csigákat; ilyenkor előnti a megnyugtató érzés: *ez az, ami van*. Megtakarított zsoldján aztán megvette a rég áhitott csodamasinát: a Continental márkájú táborigépet, s mivel orokös kattogását szobaszomszédjai nemkívánatosnak nyilvánították, a véce hűgyszagú magányába húzódva gépelte éjszakánként a naplóját, később Fehér-Belua Lujzának szóló leveleit. Rossz nyelvek szerint nem is kellett neki másra a lány iránti szerelem, mint hogy legyen vgre mire használnia az írógépet.

– Adja ide – mondja Drefť őrnagy (álmodta Fehér-Belua Lujza), és kinyújtja a kezét az öregasszony felé, aki a heimdorfi Gasthof kocsmárosa szerint – ő szintén a hírszerzés embere – egész nap a kocsmában vedel. (Drefť őrnagy elégedett mosollyal nyugtázza az információt: hát persze, a tökéletes álcázás; az őrnagyon kívül ugyanis senki sem tudja, hogy az öregasszony a C2 és közte a legfontosabb láncszem.) Az öregasszony – már most hajnalban is büzlik a sörtől – egy golyócskává gyúrt papírdarabot nyújt át, és eltűnik a fenyők sűrűjében. Drefť őrnagy visszamegy a sátorba, hogy a petróleumlámpa fényénél olvassa el az üzenetet. 'RD HONZ ROM ÖIMLZ EP FOR EOTLÉOVJKROZ RMFRZ' – áll a papíron. Drefť őrnagy nem tudja, mitévő legyen: az üzenet nyilvánvalóan rejtjelezett, hiszen a C2 minden üzenetében más-más kódolási technikát alkalmazott. Az őrnagy végigpróbálja az összes eddigit: a spártaiak titkosírását, a százéves háborúban alkalmazott dekonstrukciós eljárásokat, az óbabiloni HEM-írást stb.: mindhiába. Egy méhecske repul be a sátorba, hátsó lábain súlyos virágporgömböcskékkel, körbezümmögi a petróleumlámpa fényében görnyedő férfit, aztán a szűnyoghálóra száll. Drefť őrnagy pillantása ekkor a tábori írógépre esik, és hirtelen minden megvilágosodik előtte: valaki, aki a titokzatos C2 álnév mögött rejtőzik, mindvégig gúnyt űzött belőle – összeolvasva ugyanis azon billentyűk betűi, melyek az üzenet szövegének betűitől balra esnek, ezt a szöveget eredményezik: es gibt ein punkt, wo die Wirklichkeiten endet. Drefť őrnagy számára ebből további következtetések is adódnak: a C2-nek ugyanolyan írógépe van, mint neki, ami már önmagában is különös, hiszen a Continental tábori írógép klaviatúrája egyedi tervezésnek mondható. Továbbá: a C2 tudja, hogy neki, Drefť őrnagnak milyen írógépe van, tehát vagy az információs lánc működött – tudtán kívül – oda-vissza, vagy az olasz frontvonalak mögött létezik egy másik Drefť őrnagy, aki önnön rejtélyes hasonmásával levelez, s minden, ami eddig történt, nem egyéb, mint lidércnyomás. Még átfut az agyán a sejtés, hogy amennyiben valóban lidércnyomás volt minden, az a pillanat sem lehet messze, mikor ő, Drefť őrnagy felébred. Ezt azonban már nincs ideje végiggondolni, mert a gránátok olyan sűrűn csapnak le az előőrs környékére, mint a jégeső.

Fehér-Belua Lujza álmából többször felriad, és izzadságban úszva emlékezik: sosem tudja eldönteni, hogy ő maga szerepelt-e az álomban, s ha igen, akkor kicsoda volt: az események hol a méhecske szemszögéből látja, hol pedig ő az írógép, melyhez Drefť őrnagy ujjai közelítenek, hogy sebtében összeüssenek egy búcsúlevelet. Néha ő maga a végzetes üzenet, melyet az öregasszony sörhadtól ragacsos kezében szorongat. Nem mer visszaaludni, mert tudja, hogy mivel végződik az álom: látja a Totentor sziklái közt a mesterlovászt, ahogy a vállához illeszti a puskát, látja a nyomjelző lövedék pályáját, látja a malachitdarabot, mely Drefť őrnagy gyomrában szilánkokra robban, s ez némelykor megint csak ő. Aztán hajnal felé mégiscsak elnyomja az álom.

Más változat szerint – és hát miért ne – Fehér-Belua Lujza gyönyörű nő volt, Drefť hadnagynak pedig, 1913-ban, ott a Múzeum-kertben eszébe sem volt beleszeretni, hiszen Drefť hadnagy egy számító, hideg kígyó volt, józan, kíméletlen és aljas. Pontosan tudta, hogy nemes arcéle, feszes járása, bűvészkéze mit ér mikor és kinek: azt is azonnal felmérte, hogy Fehér-Belua Lujza szép szőke fejecskéje annyi észt sem rejt, amennyivel egy kezdőknek szóló sakkfeladványt meg lehetne fejteni. Csak a római szarkofág az, mely ennek a változatnak a hátterében is ott sötétlik, mintegy bizonyítandó, hogy az emberi lehetőségek mégsem végtelenek, s van egy bizonyos határ, melyen túllépni lehetetlen. Drefť hadnagynak erről természetesen sejtelve sincs, ez

a tudás a késői szemlélő kiváltsága. A szél is többé-kevésbé ugyanaz: lesodor néhány gesztenyelevelet, meglobogtatja a tót cselédlányok kopott kimenőruháját, a francia nevelőnök fodros szoknyaszegélyeit, és elhossa a Magyar utcából a bérkocsisok kiabálását, a bordélyházakban ébredező-nyújtózkodó tündéreké csontjainak roppanásait. Dreft hadnagy határozott léptekkel megy végig a kerten: szemét tükörfényesre tisztított csizmájának orrára szegezi, aztán felnéz: pillantása találkozik Fehér-Belua Lujzáéval, és Dreft hadnagy tudja, hogy eljött az ő ideje: a lány szemében kihívás, megadás és csodálat. A hadnagy alig észrevehetően biccent, és eltűnik Arany János szobra mögött. Tudja, hogy a lánytól csak egyetlen lépés az apja, Fehér-Belua Eduárd vezérkari ezredes, és jó előre informálódik, hogy az Anna-bálon ott lesz-e az „öreg dúvad” – ahogy a tisztikarban az ezredeset nevezik. A dézsában nevelt datolyapálmák csakugyan ezeregyéjszakaivá varázsolják a bálterem sarkát: Dreft hadnagy egy jól kiszámított mozdulatot tesz, s már a kezében érzi a lány izzadt tenyerét: mint az orvos a kinyújtott nyelvből vagy a fény felé tartott vizeletből, rögtön mindent tud a lányról: érzi vére szapora áramlását, megfeszülő hátizimait, ernyedte és nedves ágyékát, leheletének levendulaillatát, és megint elfogja az a furcsa érzés, amelyet legutoljára akkor érzett, mikor harmadéves ludovikásként egy hadgyakorlaton vett részt a századával, s szállásának ablakából (amely talán véletlenül, talán előljárói megfontolásból – hogy a símára borotvált tisztcskéik megérezzék végre a vérszagot – éppen a vakolatlan téglafallal körülvett kivégzőudvarra nézett) akaratlanul bár, de korántsem szándéka ellenére szemtanúja volt egy kivégzésnek. Azonnal lesietett a földszintre, hogy minél közelebről láthassa a katona arcát, aki alacsony, fekete hajú fiú volt, kissé bandzsa, és teljesen részeg. A puskacsövekből fehér füstpamacsok szálltak föl, és a katona úgy dőlt el, mint a zsák. Dreft gyomrát sajgó, egyszersmind kéjes érzés szorította össze, valami perverz gyönyörűség. Erről az érzésről a malachit zöldjére asszociál, s ezt a malachitot érzi a gyomrában, valahányszor Fehér-Belua Lujzára gondol.

Fehér-Belua Lujza sugárzó és magabiztos a friss felismeréstől, hogy a fővárosban éppen olyan jó vezérkari ezredes lányának lenni, mint Rozsnyón nehézlovassági parancsnokénak, legfeljebb csak az arányok változnak. Dreft hadnagy nem sürgeti a házasságot. Böven van időnk – mondja, és igaza van. A vezérkari ezredes – aki azért mégsem olyan dúvad, mint amilyennek kinéz – enged a lánya örökös unszolásának, és a hírszerzéshez helyezett Dreft hadnagyot. A tisztiklubban óriási az ünneplés, patkokban folyik a pezsgő. Dreft hadnagy, akit barátai ekkor már jobbára csak Continentalnak – bizalmasan: Continak – neveznek, mivel táborigépetét mindenhová magával cipeli, aljasul lerészegedik, és hajnalban leokádja az Opera előtt a bal oldali szfinxet.

Dreft őrnagy, ahogy mindezt végiggondolja – hajnalodik, és a Heimdorf körüli hegyek, a Stillesweib, a Münchlob, a Totentor szürke sziklái, melyeken csak itt-ott csillan meg egy-egy hófolt, lassan kiemelkednek az éjszakából –, ahogy mindezt végiggondolja, úgy érzi, hogy minden történhetett volna másképp is, s ez óriási szemtelenség a részéről. A levelet még befejezi – hiszen jól tudja, hogy Fehér-Belua Lujza regényes hajlamainak leginkább egy olyan vőlegény felel meg, aki napjában három levelet ír –, aztán aludni próbál; sikertelenül. Rossz előérzet gyötri, vagy csak hidegfront közeleg? – eldönthetetlen. Ekkor állít be az öregasszony, aki ebben a történetben is már kora hajnalban sörtől bűzlik, és egy golyócskává gyúrt papírdarabot ad át, majd eltűnik a fenyves sotétjében. Dreft őrnagy az üzenet megfejtése fölött görnyed, s ekkor száll be a sátorba a méhecske, két hátsó lábán súlyos virágporgömbökkel, körbezummog, vé-

gül letelepszik a szűnyoghálón. 'Es gibt ein punkt, wo die Wirklichkeit endet' – villan Drest őrnagy agyába a felismerés, természetesen későn: az olasz aknatámadás már megindult.

Fehér-Belua Lujza gyásza rövid és a társadalmi elvárásoknak megfelelő. Apja halála után váratlanul éri a hír, hogy öröklött vagyonát jelzálog terheli: az öreg Eduárdnak, úgy látszik, volt néhány ugyesen leplezett titka. A lány kezét egy Stefánia úti hentes kéri meg, aki olthatatlan lánggal égő szerelme mellé szerény vagyonát is felajánlja: Fehér-Belua Lujza kilencven évet él, túlélve mindenkit, négy lapáttenyerű, szekrényhátú fiát is. A hagyatékot – köztük a tábori írógéppel – egy ószeres veszi meg s adja óriási haszonnal tovább.

Zirkuli Péter

MINT VÍZTETŐN

mint víztetőn a bőrödön
csak ráncot váj a levegő
szitáló cstben elköszön
a barát és a szerető

szemednek lassan fénye vész
nem hajlik hozzá senki sem
veszendő lenni végre kész
a szenvedély az értelem

arcodra súlyos pára ül
s mintha könny volna ellepi
ahogy a születő felmerül

sóhajod a semmit úgy kérleli:
adj uram másik életet
a régi látod elveszett